

SLOVENSKI JADRAN

LETO I, ŠTEV. 6

Koper, petek 8. februarja 1952

POSAMEZNA ŠTEVILKA 10 DIN

JANKO LIŠKA:

Pesnik ljubezni in svobodoljubja

Ko je neki tržaški kulturni delavec potoval na pogreb Prežihovega Voranca, ga niso pustili čez mejo. Našim obmejnim »organom« nikakor ni mogel dopovedati, da potuje vendar na pogreb velikega pisatelja in da ne bi bilo prav, če tržaški Slovenci ne bi bili zastopani. Cuvarji meje pa se niso dali pregovoriti. Iskreno so vztrajali, da še nikoli niso čuli o pisatelju Vorancu. Tržačan je poskusil s poslednjim »dokazom«: Voranc da je pravzaprav kakor Prešeren. In kar je bilo prej nemo, goče, je postalo ta hip samoumevno. Tržačan je lahko takoj odpotoval v Ljubljano.

Nekoč, ko je še živel, seveda Prešeren še ni bil tako »veljavna«. Do nedavnega so ga proslavljali samo po šolah in med izobraženci; odkar pa je dan Prešernove smrti Slovenski narodnoosvobodilni svet proglašil 1945. leta še med vojno, za kulturni praznik slovenskega naroda, postaja Prešeren iz leta v leto vse bolj duhovna last vsega slovenskega naroda. Delavci in kmetje do poslednjega gorskega naselja spoznavajo na številnih proslavah in prireditvah čedalje bolj sv o j e g a pesnika.

Prešeren je postal v osvobodilni vojni bolj kakor kdajkoli prej naš vodnik, vodnik vsega naroda, kakor je bil dotlej v oporo najboljšim sinovom vseh naprednih slovenskih rodov od Trdine do Levstika dalje. Ta slava in velika zasluga pa ni pripadla Prešernu samo zato, ker je naš največji pesnik, pripadla mu je zato, ker je globoko veroval v prihodnost našega naroda v času, ko še skoraj nihče ni veroval vanjo.

Ko je Prešeren pred več kakor sto leti živel v takrat mali Ljubljani in zadnja leta v še manjšem Kranju, je bil nepriznan, na slabem glasu in upravičeno osumljen svobodomiselnosti, svobodoljubja, osumljen za frajgasta. Frajgastovstvo pa je bilo v tistih črnozoltih časih predmarčne diktature, ki so jo blagoslavljali katoliški cerkveni dostojanstveniki, velik greh, pravzaprav naglavni greh.

Prešeren in njegovi prijatelji so bili osamljeni. Po prežgodnji smrti Matije Copa (1835), Emila Korytky (ki je bil v Ljubljani interniran zaradi revolucionarnega delovanja proti ruski carski diktaturi, umrl 1839) in Andreja Smoleta (1840) pa je Prešeren s svojim plemenitim naprednim gledanjem ostal na Slovenskem skoraj sam. In vendar je znal svojo globoko otožnost, ko je ob smrti prijateljev že bolj živo občutil zaostalo, zaničevano in neprebujeno domovino, vselej moško uravnovesiti:

Ena se tebi je želja spolnila,
v zemlji domači da truplo leži.

V zemlji slovenski . . .

Tako se poslavlja Prešeren od »bratca Andreja«, osamljen sredi trgovcev in tujih ali potujčenih, cesarju vdanih klečeplaznih birokratov in birokratičev takratne kramarske in uradniške malomeščanske Ljubljane, osamljen med Kranjci, ki jih v »Elegiji svojim rojakom« takole opeva:

Kar ni tuje, zaničuješ,
starih šeg se zgublja sled,
pevcev svojih ne spoštuješ,
za dežele čast si led!

Prešeren pa je še na tako bridko osamljenost našel spodbudne odgovore:

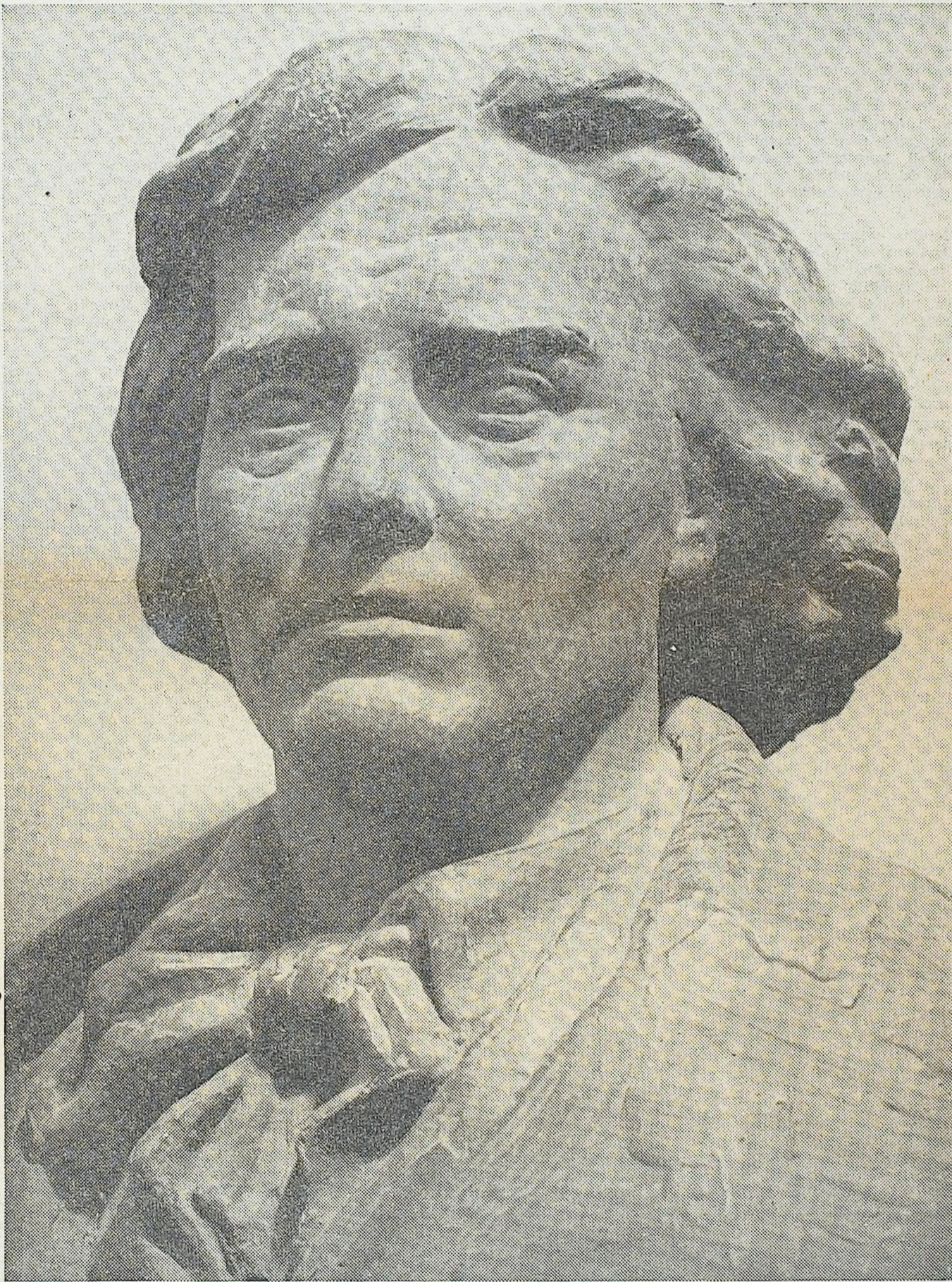
Tiho pesem! — bolečine
ne razglašaj naših ran,
če nečast te naša gine,
domu, Kranjc moj, zvest ostan!

končuje »Elegijo svojim rojakom«, a nič manj vedri niso tudi poslovični verzi Andreju Smoletu.

Niti zapostavljanje glede službe, glede družbenega ugleda ni prav zato neizpolnjena velika ljubezen do Julije, ki mu je vzbudila največ pesmi, med njimi tudi »Sonetni venec«, nič ni zlomilo veličine duha pesnika, ki si je bil v obupu sicer skušal vzeti življenje, a je ostal v pesmi vselej uravnotežen, glasnik lepših dni svojega naroda in vsega človeštva. Jasen in razumski je ostal tudi v časih najglobljega obupa, ki ga je pesniško bogato izoblikoval v »Krstu pri Savici«, v elegični pripovedni pesnitvi v »mili pesmi«, kakor imenuje v posvetilnem sonetu, naslovljenem na Matija Copa, v sonetu, ki mi-kavno izzveni v tercino:

Dan jasni, dan oblačni v noči mine,
srce veselo, in bolno, trpeče
upokojle bodo groba globočine.

Prešeren ni omahnil v vero, v neznanu, v »Krstu« se ni spokoril, kakor trdijo nekateri, saj je že sam češkega pesnika in prijatelja Celakovskega 1836. l. v pismu prosil, naj pesnitev



presoja kot »umetniško nalogo«, s katero si je sicer skušal pridobiti naklonjenost duhovščine, ki je bila tokrat z njim zadovoljna, toda ljube bi mu bilo, če bi njegove pesmi kupovali, kakor hvalili.

Prešeren je trdno veroval v prihodnost Slovencev:

Vremena bodo Kranjcam se zjasnile,
jim milši zvezde kakor zdej sijale,
jim pesmi bolj sloveče se glasile.

Dočakal je še uspeh svojega stališča in dela, saj so se Slovenci kljub omahovanju »ilircev« med hrvatstvom in slovenstvom vendarle kmalu začeli združevati v narod. Leta 1848. je postala njegova želja:

De bi nam srca vnel za čast dežele,
med nami potolažil razprtije
in spet zedinil rod Slovenšne cele!

politični poskus, ki se je 1918. leta uresničil delno, 9. maja

1945. leta pa skoraj v celoti, kolikor tega spet niso preprečile tuje osvajalne sile.

Skupaj z največjimi duhovi svoje dobe je pozdravljal bratstvo med narodi in zapel tej plemeniti misli na čast visoko pesem svobode »Zdravljico«, ki bi dandanes lahko postala kakor še nikoli poprej pesem vseh ljudstev sveta, ki jih nazadnjaške sile nasilja in pohlepa slepijo in zapletajo v vojne, pa čeprav si ljudje in narodi ne želijo nič bolj kakor miru.

Odkod Prešernu tolika moč v časih, ko je pel v gluho noč, ko je bil glasnik brezimnega, zaničevanega in zasramovanega ljudstva, ki se še ni zavedalo svoje narodne skupnosti, ko je bil glasnik revnega kmečkega ljudstva »brez zgodovine«, kakor so takrat tako radi poudarjali, ker so šteli za zgodovino predvsem zgodovino mogotcev, ko je bil pesnik ljudstva »hlapcev in deklet«, ko so mu skoraj vsi omikanci z vsemogočno duhovščino na čelu nasprotovali, da so cenzorji označevali nam zdaj vsem drage in šrom sveta poznane pesmi še s psovskami? Od kod srčnost in zdravje Prešernovih pesmi? — Samo iz zdravja in moči Prešernove nature, oplemenitene s sadovi evropskih Konec na 8. strani

S TRŽAŠKEGA

Vesti iz Trsta

Na sindikalnem polju je ostalo še vedno nerešeno vprašanje delavk tobačne tovarne v Trstu, ki je bila zaprta 21. januarja zaradi množičnih zastrupitev delavk.

Consco predsedništvo je pred dnevi izdalo nalogo, da se tobačna tovarna lahko ponovno odpre. Nalog so izdali na podlagi poročila preiskovalne komisije, ki ni skoraj po dveh tednih raziskovanja ugotovila v tovarni nobenih vzrokov, ki bi povzročili zastrupitev delavk.

Za sedaj se je komisija omejila na priporočilo, da odstranijo iz tovarne zadnjo količino tobaka, preden ponovno pričnejo z delom. Poleg tega je komisija predlagala odpust z dela vseh mladoletnih delavk pod pretežno, da ne zmorejo prenapornega dela v tovarni. Teje odločbi so se delavke uprle. V zadnjih dneh pa je nastalo še vprašanje izplačila izgubljenih delovnih dni. Delavke so postavile uravnoteženo zahtevo, da jim morajo izplačati delodajalci vse delovne dneve, ki so jih izgubile zaradi ukinitve dela v tovarni. Delodajalci so ponudili delavkam 7.500 lir posojila, ki naj bi jih vračale po 500 lir tedensko. Toda delavke so to ponudbo odklonile, ker so prepričane v upravičenost svoje zahteve. Če jim ne bodo izplačali izgubljenih delovnih dni, bodo delavke tobačne tovarne zelo verjetno napovedale stavko.

Posebna zanimivost za Trst je bil prihod znanega belgijskega raziskovalca morskih globin prof. Piccarda. Kakor poročajo tržaški listi, namestnik Piccard maročiti v Trstu pri Združenih jadranskih ladjedelnicah posebno potapljaško napravo za raziskovanje morskih globin. Pravijo, da je imel Piccard že stike s predstavnikmi Zavezniške vojaške uprave in s predstavnikmi Združenih jadranskih ladjedelnic. Gradnjo nove potapljaške naprave naj bi vodil njegov sin, ki ga spremlja na tej poti.

V preteklem letu je pomorski in železniški promet skozi Trst dosegel 6.500.000 ton blaga. To predstavlja za tržaško pristanišče rekord v blagovnem prometu.

V preteklem tednu je tržaško sodišče obsodilo znanega kominformističnega pretepača iz miljskih hribov, Petra Viola, ker je v mesecu juniju 1950 skupno s svojimi pajdaši napadel in telesno poškodoval tovariša Lazarja Veljaka. Peter Viola je predsednik kominformističnega »skulturnega« krožka pri Sv. Barbari. V tem krožku posluje tudi gostilna. Tovariš Veljak se je ustavljal v gostilni, da bi popil kozarec vina. Viola ga je začel zmerjati in končno ga je s skupino drugih pretepačev močno pretepel in mu zlomil tri rebra. Sodišče je Viola obsodilo na 4 mesece zapora, plačilo sodnih stroškov in na izplačilo 50.000 lir tožitelju zaradi poškodb. Istočasno je ugotovilo, da je bil predsednik krožka, kjer kominformisti gojijo svojo »kulturo«, že dvakrat obsojen zaradi tatvine.

IZ SLOVENSKE BENEČIJE

Krmin — Italijanske oblasti so že pred tremi tedni zaprle tukajšno slovensko šolo. Zato so naši otroci ostali brez pouka. Italijanske šolske oblasti pravijo, naj naši otroci hodijo v slovensko šolo v Plešivo, ki je oddaljena od Krmina okrog 5 km. Mi pa odgovarjamo, da naših otrok je bomo pošiljali tako daleč v šolo, ker imamo pravico do slovenske šole v Krminu, ki smo jo ustanovili že pred 50 leti. Prav te dni je bila delegacija zavednih slovenskih staršev na županištvu in zahtevala, da se slovenska šola v Krminu ponovno odpre. Starši so izjavili, da ne bodo klonili pod pritiskom šovinističnih oblasti, ki hočejo, da bi slovenske otroke prepsali v italijansko šolo. Skoraj v istih dneh je bila pri županu tudi delegacija kominformistov, ki so predlagali ustanovitev nekega slovenskega tečaja v Krminu. Obenem so predlagali, naj se v slovenski šoli v Plešivem, kjer živijo sami Slovenci, uvede dvojezični pouk. Kakor vidimo, kominformisti prav nič ne zaostajajo za italijanskimi šovinisti. Predlog o slovenskem tečaju v Krminu in dvojezičnem pouku v Plešivem naj bi predstavljali prvi korak za ukinitve slovenskega pouka tudi v slovenski vasi Plešivo. To si seveda italijanske oblasti želijo.

Od Triglavca do Jadrana

IZ SLOVENSKE ISTRE

Velika udeležba na predvolilnih sestankih SIAU

Na Koprskem se že dva tedna pripravljajo na letne občne zbornice SIAU. Na pripravljalnih sestankih se pogovarjajo člani SIAU o pepečih vprašanjih, predvsem gospodarskih. Delovni ljudje se mnogo bolj zanimajo za poživitev dela v okviru frontne organizacije in diskutirajo o naših novih gospodarskih ukrepih.

V Sečovljah je bilo na predvolilnem sestanku 110 članov SIAU, v Parčacu 80, prav tako je bila velika udeležba na Krogu, v Krkavčah, Centurju, Babičih, Krmcih, Beržanih, Burjih, na Vršiču, v Smarjah, Gažonu, Pomjanu in v drugih krajih. Po udarilji pa je treba da je v nekaterih krajih zaradi malomarnosti frontnih odborov udeležba mnogo manjša. V Dekanih in Pobegih se za priprave na občne zbornice sploh ne zmenijo. Zborovanja so sicer sklicali, zaradi malomarnega dela odborov SIAU pa so odpadla.

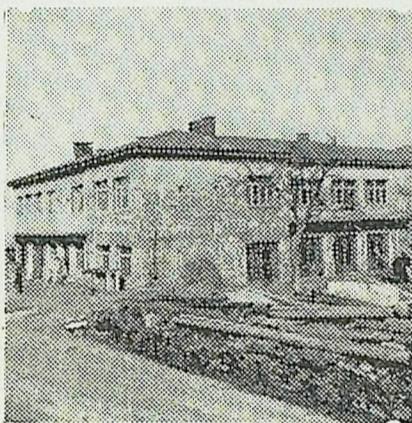
V nedeljo so imeli občne zbornice v Montinjanu, na Baredih, v prvi osnovni organizaciji v Izoli, Borštu in Glemu, medtem ko so jih v Babičih in na Maliji preklicali zaradi nepripravljenosti. V Borštu je bilo na občnem zboru 151 članov SIAU. Izvolili so si tudi nov odbor. Prav tako so uspešno izvedli občne zbornice in volitve v Glemu, na Baredih, Montinjanu in Izoli.

Kot precejšen kulturni dogodek moramo zabeležiti gostovanje mladega slovenskega violinista Igorja Ozima v našem okrožju. Dne 4. t. m. je pred izbrano publiko koncertiral v študiju Radia jugoslovanske cone Trsta. To je bil eden zadnjih koncertov mladega umetnika pred njegovim odhodom na turnejo po Veliki Britaniji. O Igorju Ozimu so naši časopisi že precej pisali; omejili se bomo na kratek opis njegove umetniške poti. Violino je začel igrati, ko mu je bilo pet let. Več kot deset let se je razvijal pod strokovnim vodstvom violinista Leona Pfeiferja na ljubljanskem konzervatoriju. Na njegov talent so kmalu postali pozorni vsi predstavniki našega glasbenega življenja. Naključje je hotelo, da ga je na neki interni prireditvi pred dvema letoma poslušal slavni angleški pianist Kendal Taylor. Takoj mu je izposloval štipendijo British Councila v Zagrebu in mu omogočil vstop v najvišji angleški glasbeni zavod Royal College of Music v Londonu. Tu je pod najugodnejšimi pogoji študiral pri svetovno znanem violinistnem pedagogu Maxu Rostalu.

Violinist Igor Ozim v Koprju

Rezultati so se kmalu pokazali po eno in polletnem študiju je diplomiral in pri zaključnem izpitu dosegel izreden uspeh. Od 300 možnih točk jih je dosegel 292, kar je edinstven primer v zgodovini te šole. Mednarodni ugled pa si je 20-letni violinist pridobil na tradicionalnem tekmovanju violinistov za Fleschovo zlato kolajno, kjer je v hudi konkurenci dosegel prvo mesto. Ta uspeh mu je odprl pot na svetovne koncertne odre. Takoj po tekmovanju je podpisal angažmaje za pet koncertov v najboljši britanski orkestru. Te dni bo odigral še nekaj koncertov v Ljubljani in Mariboru, nato pa bo odšel v tujino novim uspehom in tudi novemu delu naproti.

Segel prvo mesto. Ta uspeh mu je odprl pot na svetovne koncertne odre. Takoj po tekmovanju je podpisal angažmaje za pet koncertov v najboljši britanski orkestru. Te dni bo odigral še nekaj koncertov v Ljubljani in Mariboru, nato pa bo odšel v tujino novim uspehom in tudi novemu delu naproti.



Združniki pri Sv. Antonu so imeli v soboto letni občni zbor kmetijske zadruge. Razpravljali so predvsem o vinogradu, ki ga nameravajo zasaditi na 8 ha bivšega občinskega zemljišča. Sklenili so tudi, da bodo čimprej dogradili in opremili združni dom. Kmetijska zadruga je imela lani 300.000 din čistega dobička, od tega bodo 105.000 din porabili za dela pri združnem domu.

S POSTOJNSKEGA

Polletni uspeh na šolah postojnskega okraja

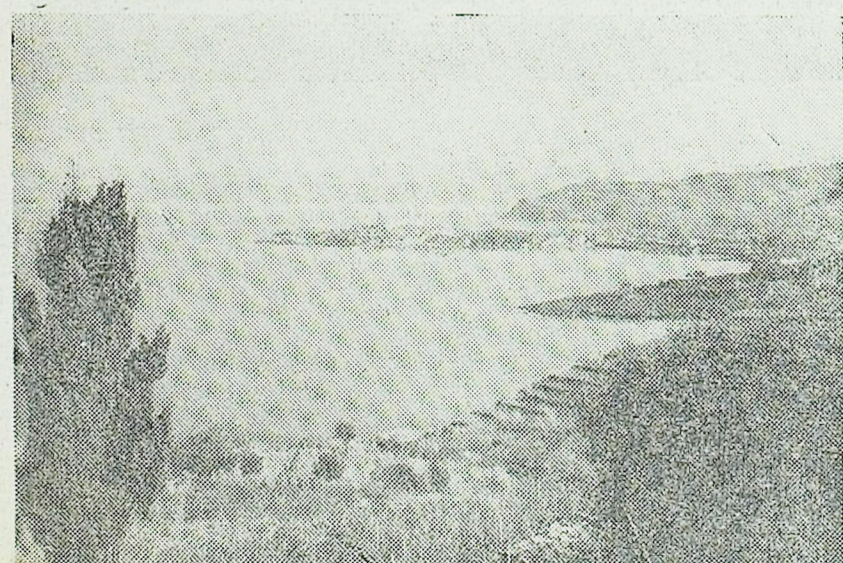
Na konferenci prosvetnih delavcev, ki je bila v Postojni ob zaključku prvega polletja so razpravljali o uspehih in neuspehih na šolah tega okraja. Na osnovnih šolah je od 2.810 učencev izdelalo 2.107 ali 75 %, padlo pa 703 ali 25 %. Vzrok teh neuspehov je predvsem v tem, da se starši premalo zanimajo za napredek otrok, delno pa tudi v pomankanju učnih knjig. Seveda se mora upoštevati, da je uveden tudi na osnovnih šolah stroži kriterij ocenjevanja, kajti učenci morajo zapustiti osnovno šolo z solidnim znanjem. Potrebno je tudi povečati število skupnih sestankov staršev in učiteljev.

Na vseh gimnazijah postojnskega okraja so se uspehi glede na prvo redovalno konferenco izboljšali. Vseh dijakov je bilo ob polletju na nižjih gimnazijah 903 na višji gimnaziji na Postojni pa 256. Na nižjih gimnazijah je izdelalo 47,5 % na višji gimnaziji pa 51 %. Da z uspehi še vedno ne moremo biti zadovoljni je vzrok predvsem v tem, da še vedno primanjkuje učnih moči in učbenikov in da se starši še vedno premalo zanimajo za učenje dijakov in jih uporabljajo za težka dela. Poleg teh objektivnih razlogov pa moramo navesti tudi subjektivne, ki so v tem, da profesorji miso v celoti kos svojim nalogam kot predavatelji, pedagogi in psihologi in da so premalo povezani s starši, mladinsko organizacijo in ljudsko oblastjo. Ob zaključku konference so sprejeli konkretne sklepe, ki bodo nedvomno pripomogli, da bodo učni uspehi ob koncu leta boljše kakor v prvem polletju.

Postojna — V Postojni so ustanovili sekcijo društva za raziskovanje jam na Krasu, ki ima svoj sedež v Ljubljani. Ustanovni občni zbor je bil v muzeju v Postojni. Udeležili so se ga tudi zastopniki iz Ljubljane. Odbor, ki mu načeluje France Habe, je sestavil in sprejel delovni načrt. Razveseljivo je tudi dejstvo, da sodeluje v sekciji več mladincev.

Slavina — Kulturno prosvetno življenje v Slavini se še dokaj dobro razvija. Posebno aktiven je pevski zbor, ki se pridno pripravlja za koncert. Izobraževalni tečaj posebej prebivalci trikrat tedensko. V kratkem bo občni zbor tamkajšnjega KUD, na katerem bodo predvsem razpravljali o poživitvi dela v društvu.

Stari trg — Pionirska organizacija na višji gimnaziji šteje 272 dijakov, ki so vključeni v razne krožke. Zlasti sta aktivna literarni in telovadni krožek. Pionirji so opravili letos nad 600 prostovoljnih delovnih ur pri kmetijski zadruzi, kjer so pomagali pri pospravljanju poljedelskih pridelkov. Da so pionirji aktivni na raznih področjih, je zasluga Pionirskega sveta, ki šteje 20 članov iz vrst staršev in zaslopnikov množičnih organizacij.



Pogled na Izolo, prijazno istrsko obmorsko mesto, ki je znano zlasti po svoji industriji konzerviranja rib.

S KRASA

Z zasedanja OLO Sežana

Koncem januarja je imel OLO Sežana svoje prvo letošnje zasedanje. Odborniki so poleg letnega poročila IO obravnavali tudi vrsto gospodarskih vprašanj. Lani so lokalna podjetja izpolnila plan 76% (zaradi pomanjkanja surovin) in s tem presešla plan za leto 1950 za 31%. Velike uspehe so dosegli pri elektrifikaciji podeželja, saj so napeljali 17,2 km daljnovoča visoke napetosti in 25,2 km nizke napetosti. Za obnovo podeželja so porabili 5 in pol milijona dinarjev.

Okrajno gradbeno podjetje je zgradilo v surovem stanju novo tovarno pletenin s kapaciteto do 600 delavcev, dva transformatorja, dokončalo graditve okrajne mlekarne in začelo graditi šolo v Krvavem potoku. Posebno pereče je vprašanje vode v Sežani in bo letos potrebno resno začeti z deli za nov dovodov.

OLO je z lastnimi deviznim sredstvi nabavil večje število poljedelskih strojev, za dvig živinoreje pa so postavili 19 novih plemenitih postaj. Tudi v gozdarstvu so zabeležili znatne uspehe, saj so pogozdili 258 ha zemljišča.

Proračun OLO v dohodkih je bil došežen za 130%, v izdatkih pa 97%, proračun KLO pa v dohodkih za 107% in v izdatkih za 95%. J. V.

SENOZEČE — Na cesti Postojna—Senožeče se je ponesrečil Franc Antončič iz Dolenje vasi, traktorist KDZ »Gaberik«. Ob padcu si je zlomil nogo in umrl za posledicami zastrupitve. Med prebivalstvom je bil zelo priljubljen kot pošten in vesten delavec in požrtvovalen član tukajšnjega gasilskega društva.

KOPRIVA NA KRASU. — V torek je bilo v okviru Ljudske univerze predavanje »Živalski in rastlinski zajedalci«, ki je vzbudilo med prebivalstvom precejšnje zanimanje.

S TOLMINSKEGA

KANAL OB SOCI. — Prosvetno društvo »Soča« bo imelo letos nedvomno več možnosti za svoj razvoj. S pomočjo raznih podjetij in množičnih organizacij so namreč obnovili velike dvorane za prireditve in postavili nov oder. Člani dramske sekcije se pridno pripravljajo za uprizoritve igre »Vozel« in »Prisega o polnočju« ter mladinske igre »Bajka o slavcu«.

Trgovina v Kanalu ne gre v korak s časom, kajti cene so še vedno iste (zlasti za tekstilno blago), čeprav so jih povsod drugod že prilagodili novemu gospodarskemu sistemu. Posledica tega je, da prebivalci Kanala hodijo kupovat razno blago v Solkan, kar se jim kljub visoki voznini še vedno izplača.

Sv. Lucija ob Soči — Gasilski dom, ki so ga začeli graditi na iniciativo Državnega zavarovalnega zavoda, je sedaj dograjen v surovem stanju. Pri delu je pomagalo vse prebivalstvo. Vaščani upajo, da bo do konca leta dokončno urejen in opremljen.

IZ IDRJE

Okrajna ljudska knjižnica v Idriji se lepo razvija. — Že od osvoboditve dalje se borijo za ustanovitev okrajne ljudske knjižnice. Lani septembra se je končno le izpolnila želja vsega prebivalstva. Stevilna podjetja in ustanove, kakor tudi privatniki, so odstopili svoje knjige novi knjižnici, tako da šteje danes že blizu 7000 leposlovnih, poljudnoznanstvenih in političnih knjig ter raznovrstne revije in časopise. Tudi število članov se je dvignilo na 500. To število pa se bo nedvomno dvignilo, saj ima knjižnica lepo urejen prostor, kjer lahko delovni ljudje v prostem času mirno in zbrano prebirajo razne knjige in revije. L.

Z GORIŠKEGA

SEMPETER PRI GORICI. — V četrtlet je bil letni občni zbor tukajšnje kmetijske zadruge, na katerem so pregledali lanskoletno delo, razrešili stari in izvolili nov odbor ter sprejeli obveznostni in plan za bodoče delo.

SOLKAN. — V nedeljo je gostovalo v Solkanu prosvetno društvo »Soča« iz Kanala s dramo »Učiteljica Nikodemijeva«. Gledalci so z odobravanjem sprejeli dobro igro Kanalčanov.

Pesnik ljubezni in svobodoljubja

Nadaljevanje s 1. strani
kultur: od starogrške pa do mogočnega valovanja tiste smeri romantične, ki se ni zamaknila v katoliški srednji vek in v onostranstvo, ampak je bila izraz stoletja zaničevanega snovanja preprostih ljudi, ki je ustvarjalo bogastvo narečij, pesmi, pravljic, pripovedk, melodij, plesov, vezenin in še marsičesa dragocenega.

Prešeren sam je bil eden od tvorcev te smeri, te ljudske romantične struje, ki je ustvarila v evropskih književnostih in v glasbi toliko lepih vrednot. Bil je njen, vseh fevdalnih spon docela osvobojeni, svobodno misleči genialni predstavnik, eden od največjih in najplemenitejših pesnikov stoletja, čeprav je to stoletje rodilo več pesnikov kakor katerokoli poprej.

Prešerna je obvarovala črnogledosti poznavanje neizprosno težke poti zgodovine, kakor jo je gledal v

*Sput tite v rodilo,
Pojiti! vino nam sladko,
Jiti nam življa žile,
Leci razjuni in oko,
Ki stopi
V srce.
Kpotentih plovih ip budi
Kromi na prod veselo
Zdravljico, bratje čini zapelj
Big niti nam dečlo,
Big živi vis Slovinski svet,
Brate vse,
Kar nas je
Lino sloviče matere!*

Faksimile cenzurirane »Zdravljice«

briskih usodah velikih ustvarjalcev svetovnega slovstva (glej Glosa), pred črnogledrstjo ga je obvarovala vera v izjemno, odrešujoče poslanstvo poetov.

(Stanu se svojega spomni, trpi brez miru!), črnogledosti ga je obvarovala živa želja:

De zbudil bi Slovenščino celo, če bi vrnili k nam se časi sreče. Vse to je dajalo njegovim pesmim, kakor poje v »Nogetnem vencu«, moč »rasti neveselo«.

Prešeren je bil neločljiv in bo zato tudi ostal neločljiv od svojih rojakov: saj je glasnik novega prebujenja, napredka in svobode in ne samo pesnik svojih nesrečnih ljubezni in neprekosljivi mojster najtežjih pesniških oblik.

Prešeren je ljudski pesnik v visokem pomenu te besede, postaja vse bolj duhovna last vsega naroda, ker je svojo osebno usodo čudovito družil z usodo svojega naroda, ki

mu je pokazal zgodovinsko smer in ustvaril vstop v svetovno književnost prej, preden se je zaostalo in zaničevano ljudstvo zavedelo kot narod.

Prešeren je že v svojih prvih pesmih genialno dvignil govor svojih staršev v priraden, slikovit in plemenito melodiozen, z vsebino čudovito skladen in ubran pesniški jezik.

Z leti je postal zavestno in še vse bolj preprost, vse bolj ljudski, a zato nič šibkejši. Nasprotno! Prisprodo iz grškega bajeslovja in druge nedomače prvine so v poslednjih Prešernovih pesmih skoraj zginile. Pesnik se je poglobil v ljudsko pesem, jo prirejal, »osnažila« (na pr. Lepo Vido), kakor so takrat pravili, in vzel iz ljudske pesmi najlepše tudi zase, zavestno pesnil pesmi kmečkim fantom po volji (Stanku Vra u v pismu 1843. leta). Takrat je dosegel tako preprost, a silovito zgovoren in izbrusen pesniški izraz, kakor nam je znan na pr. iz »Nezakonske matere«, iz pesmi, o kateri je zipsal slovstveni zgodovinar Slodnjak, da je s »čaravno preprostostjo besede in milino izraza« — »majsilovitejši ugovor zoper krivico in hinavstvo družbe in posameznikov,« zoper preznačilno lažno moralo, ki je na kmetih še do nedavnega povzročala toliko tragedij, zlasti detomorov, toliko nasilj zoper naravo.

Svobodoljubje, ljubezen, lepota čustev in plemenitost misli, ubranost med vsebino in obliko — vse te in druge vrednote Prešernove pesmi so z vsakim novim pokolenjem dobivale venomer večje priznanje in nam postajale iz roda v rod vse večja spodbuda v boju za obstanek, svobodo, napredok in priznanje naravnosti v življenju ljudi.

Prvi so začutili veličino Prešerna posamezniki, ki so kakor Janez Trdina doživeli še kot dijaki meščanske revolucije 1848. leta; s Prešernovim izročilom ob strani je mladoslovenska trojica Levstik-Stritar-Jurčič zrušila staroslovensko cesarju in veri vdano kulturno revščino Bleiweisera in Koseskega. V znamenju Prešerna je ob stoletnici njegovega rojstva poudarila svojo vredno slovenska moderna. Prešernova pesem je poklicala marsikoga v boj proti fašističnemu nasilju in ga spremljala v zapore, v taborišča, v izseljeništa, na bojišča in morišča, v gozdove, iz njih v svobodo. In neredki borci so padli s Prešernovimi poezijami v srcu in z drobnoknjžico teh poezij na srcu. Zato ni čudno, če so Prešerna, ki so ga nekoč živega kot frajgajsta zasledovali Metternichovi vohuni, hoteli zapreti tudi Mussolinijevi kvesturini: »bandita Prešerna med okupacijo v Ljubljani, skoraj sto let po njegovi smrti.

Pa ga seveda niso našli, saj je bil povsod, kjer so bili uporniki, in zato neuničljiv, kakor je neuničljiv narod, ki ljubi svobodo.

SNG IZ TRSTA GOSTUJE:
Nedelja, 10. II. ob 18.30: Skoflje: Shoenherr: »Satan v ženski«.
Sobota, 9. II. ob 20. uri: Skoflje: Torek, 12. II. ob 20. uri: Dekani: Sreda, 13. II. ob 20. uri: Piran: Četnek, 14. II. ob 20. uri: Smarje: Schurch: »Pesem s ceste«.

Župančič o Prešernu

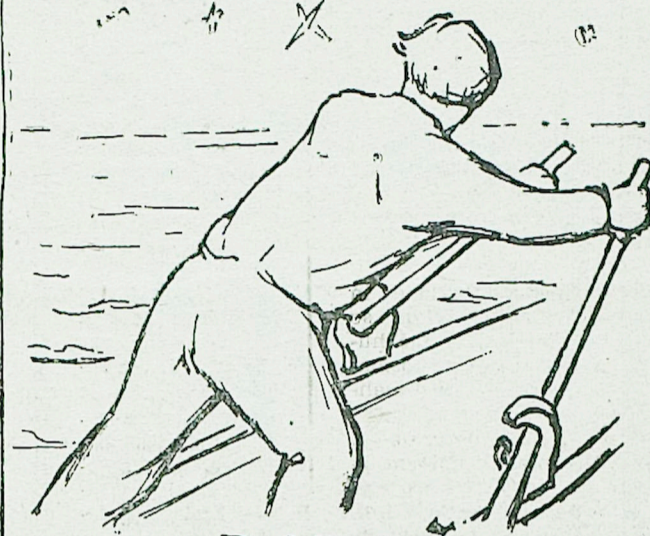
Trubar je bil prvi, Prešeren je edini, Castiljivo in vsega spoštovanja vredno je, kar je storil za nas Trubar. In vendar: ako bi Trubarja ne bilo, bi bil njegovo nalogo opravil kdo drug. Malo pozneje morda, toda opravil bi jo bil prav gotovo. Da ni Prešeren zastavil peresa, ne bi bil mogel njegovega dela opraviti prav nobeden drug. Zakaj Trubarjevo delo je bila stvar treznega pogleda, umske moči, verske gorečnosti in dobre volje. Prešernovo pa stvor genija, ki je enkrat in nenadomestljiv: skrivnostno snovanje, pri katerem so vse človeške zmožnosti strnjene za silovit zagon, da se iz njega rode čuda kakor sama po sebi.

Brez Prešerna bi bili Slovenci ostali v somraku, narod brez genija, ljudstvo brez luči: strahota je pomisliti na takšno temno vrzel, na takšno zjavajočo praznino in njene nasledke za našo kulturo, kajti zavedajmo se: kar pri nas poslej piše in poje, se oslanja na Prešerna in njegovo genialno delo. Ves curek ustvarjanja, ki se imenuje slovenska literatura in kultura, izvira iz tega bujnega, čistega siudenca. To je živa, oživljajoča in oplajajoča voda, vse, kar se je skušalo uveljaviti brez Prešerna ali se je drznilo uveljaviti celo proti Prešernu, je zastajajoča mrtva voda, ki se brez zveze z bistrim osrednjim strženom izgublja v stranske zatone in zajeze, se sproti usmrata in kuži czačje. Vsi pravi pisatelji pri nas, ki so res bogatili slovensko duševnost, vsi, s katerih imeni je zvezan napredok slovenskega slovstva, so se priznavali k Prešernu, so gledali v njem nedosežnega mojstra, vodnika in vzornika. Prešeren je v vsem pravem, res naprednem prizadevanju slovenskih ljudi vedno in povsod pričujoč.

Pevčevo srce je tudi po sto letih neiztrohnjeno srce, Prešernov genij živi s svojim narodom, zvest mu do zadnjega v vseh burjah časa.

Dr. Prešern

Mi mirno plávala bi mōja bārka

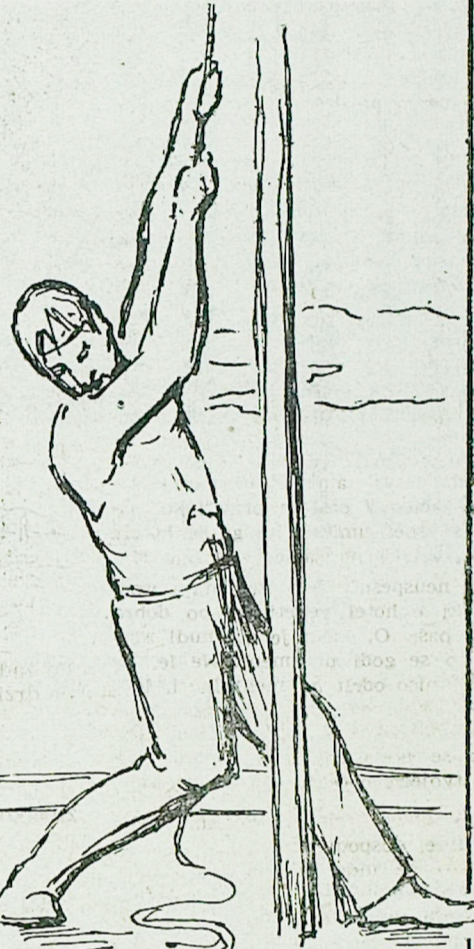


MORNAR

Nezvesta, bodi zdrava!
Colnič po mene plava,
na barko kliče strel.
Po zemlji varno hodi,
moj up je šel po vodi,
mi drug te je prevzel.

RIBIČ

Mlad ribič cele noči veslá,
visoko na nebu zvezda miglja,
nevarna mu kaže pota morjá.
Več let mu žarki zvezde lepé
ljubezen sijajo v mlado srcé,
mu v prsih budijo čiste želje.



Ak' kaki vihar od daleč preti,
ak' kaki se morskí som privali,
ak' kako mu brezno nasproti reži,
na zvezdo gled' joč vhti, bó otet;
mlad ribič od čistega ognja vnet,
po morju je varno veslal več let.

Po morju barka plava,
nezvesta, bodi zdrava,
što tebi sreč želim!
Po zemlji srečno hodi;
moj up je šel po vodi,
le jadrájno za njim!

Enkrat se valovi morjá razdelé,
prikažejo 'z njih se dekleta lepé,
do pasa morská dekleta nagé.
Se kopljejo, smeja jo, tak pojó:
»O, srečen ribič, srcé zvestó!
Kak' dolgo še misliš ti gledati v njo?



Povej nam, ribič, povej zares,
al' čakaš, da páde zvezda z nebes,
al', da bi k nji zletel, čakaš peres?

Biló bi drugemu čakati' dolg čas,
biló bi drugemu čakati' mraz,
bi drugi se ne ogibal nas.
Nocoj bi drugi odprl oči,
bi videl, kak' blizu Strelca stoji
lepota, ki zanjo srcé ti gori.»

O, res je, da bi tako ne biló!
Vse res, kar dekleta morská pojo;
obup mu zaliva srcé zvestó.
Fant s celo močjo se v veslo vpre,
ni mar skalovjá mu, viharjev ne,
nič več se na zvezdo ne ozre.

Naprej brez mirú svoj čoln drvi;
al' tak' za pevkami ribič hiti,
kdo ve, al' sam pred seboj beži?

Zgubljen je, vtopljen, se bojim;
kdor ljubi brez upa, ga svarim;
nikar naj ne veslá za njim!

PESEM · OD · LEDE · VIDE



Crn zamor'c ji reče ino pravi:
»Če domá jim dobro ni, žerjavi
se čez morje vzdignejo, ti z mano
pojdi srčno si ozdravi' rano.
Kaj ti pravim, pote, Vida zala,
je kraljica španska me poslala,
ji dojeti mladega kraljiča,
sinka njen'ga, mlad'ga cesariča.
Ga dočila boš ino zibala,
pest'vala, mu post'ljo postiljala,
da zaspi, mu pesmi lepe pela,
huj'ga dela tam ne boš imela.«



Kuhinja najnevarnejši stanovanjski prostor

Ko gospodinja z vso ljubeznijo pripravljala jedila svojim dragim, je izpostavljena nešteti nevarnosti: opeklinam, zastrupitvi, omedlevicam, požaru, eksploziji, urezom itd. Ni vseeno, kakšen prostor izberemo za kuhinjo. Na to naj bi gledali zlasti, če so otroci pri hiši. Otrok je v svoji nevednosti in radovednosti pogosto vzrok lastne pa tudi tuje nesreče prav v kuhinji.

Vžigalice, kemikalije, zdravila in podobno naj bodo na takem prostoru, ki ne bo otroku dosegljiv, niti ne da bi prišlo tudi pri odraslem človeku do usodne zamejave. Z vnetljivimi tekočinami (bencin, eter, aceton) ne čistimo ničesar v bližini ognja. Preglejmo od časa do časa vse električne naprave, dali so v redu, posebno glede na izolacijo. Ne dobikaj se nikoli stikal, likalnika, peči in podobnih naprav za vlažnimi rokami. Premalo se zavedamo, da tudi električni tok napetosti 150 voltov lahko povzroči smrt.

Med navadnejše nezgode spadajo prav gotovo različni urezi z nožem, konzervnimi škatljami, čepinjami in podobno. Gotovo take nezgode navadno niso nevarne, pa vendar ob nepazljivem ravnanju pride lahko do infekcije ali pa še celo do hujšega. Zaradi tega naj vzorna gospodinja shranjuje nože in podobno orodje na tak način, da jih bo lahko prišla vselej samo za ročaj in se izognila različnim nezgodam.

Pred različnimi nezgodami ni obvarovana niti taka gospodinja, ki se giblje v kuhinji, ki odgovarja vsem zahtevam moderne tehnike, niti ona, katere kuhinja je silno preprosta. Neprimerna notranja arhitektura ima za posledico, da gospodinja ne ve, kam bi postavila

posodo, vročo vodo, vrelo mleko in podobno. Osnovno pravilo previdnosti v tem oziru je zlasti to, da ne izpostavljamo ročajev posode na tak način, da se lahko vanje zapletemo z obleko, ali pa da je celo dosegljiv otroku, ki si lah-

ko na ta način zlije nase vrelo vodo ali pa vrelo maščobo.

Prava ter vzorna gospodinja ne sme torej paziti samo na lepoto in snago v kuhinji, ampak tudi na to, da jo uredi na tak način, da se čimbolj izogne nezgodi.

OBNAŠANJE IZVEN DOMA

Opazujemo na ulici ljudi! V četrte ure bomo lahko spoznali po njih hoji, obnašanju, pogledih in kretanjih nešteto slabo vzgojenih ljudi. Na ulici, v javnih lokalih, na vlaku, v avtobusu, v tramvaju, skratka povsod smo že preizkusili in pretrpeli neprimerno, brezobzirno govorjenje in neotesano obnašanje.

Na ulici se moramo pravilno obnašati tako do znanih, kakor tudi do neznanih oseb. Vljudnost do ne-



znanih oseb obstoji v tem, da jim ne povzročamo neprijetnosti. Če na ulici iz kateregakoli vzroka oviraš mimoidoče, recimo, da se vanj ne hote zadeneš, se opraviči z »oprostite!«. Če se kaj takega pripeti moškemu do ženske, se mora moški tedaj tudi opravičiti. Na ulici hodimo in se umikamo na desno stran in pazimo, da gledamo predse, da se že vnaprej izognemo različnim nerodnostim. Zelo neugoden vtis dela oseba, ki gre po cesti na tak način, kot bi nikogar ne videla, ne pozna. Ko hodimo po pločniku, pazimo vedno na naslednje: ob robu pločnika hodi vedno mlajša oseba oziroma moški, ne glede na to, ali je to a desni ali levi strani.

Do neznanih oseb nas veže zgolj vljudnost kulturnega človeka, vendar smo pogosto primorani izkazovati nekatere malenkosti, ne da bi pričakovali kakšne hvaležnosti. Če



pade na ulici ženska ali pa starejšemu moškemu v naši neposredni bližini kaj na tla, je treba stvar pobrati in vljudno izročiti. Če se to

pripeti mlajšemu ali pa starejšemu moškemu, da pobere kakšno stvar neki ženski, zlasti če je mlada, ni upravičen pričeti z njo razgovor. Zepnega robca ali glavnika se nikdar nikomur ne pobere, niti jedilnega pribora v lokalu. To mora storiti prizadelet sam, oziroma natakar. Izjeme so le zelo stare in bolehnne osebe.

Ogibajmo se prevelike uslužnosti in neprimerne vneme. Če nas kdo na ulici vpraša za smer, odgovorimo vljudno in prijazno. Ne smemo osebe spremljati, če nas za to posebej ne prosijo. Moški ne vabi tuje mlajše ženske pod težnik. Vzgojeno dekle naj tako ponudbo odkloni.

Način, kako na cesti pozdravljamo, daje vsakemu človeku pečat vzgoje in kulture. Kot splošno pravilo velja tole: otroci pozdravljajo vse starejše znance svojih staršev, svoje vzgojitelje in tovariše. Moški pozdravljajo brez izjeme vse ženske. Ne glede na vse to pa je izrednega pomena način, kako pozdravljamo. Pri pozdravu se mora gledati osebo, ki jo pozdravimo. Pozdrav naj bo vedno prijazen, nikakor malomaren, ker je to žaljivo. Bolje je ne pozdravljati, kakor da bi bil pozdrav malomaren ali zaničljiv. Ženska pozdravlja in odzdravlja z lahkim naklonom glave. Moški pa se mora odkriti, če nosi pokrivalo, vendar pa ne na tak način, da si s pokrivalom zakrije obraz. Ako je tudi moški razogljav, se samo prikloni. Oseba, ki čaka na pozdrav, ne kaže dobre vzgoje. Moški naj pri pozdravljanju zlasti pazi, da ne bi držali rok v žepih ter cigarete v ustih.

»Pozdravljati je vljudnost, odzdravljati pa dolžnost!«



Potovanje v zimskem času je neprijetno, če nimamo primerne obleke. Za take prilike si bomo omislile širok športni plašč, ki je podložen s pepita volneno podlogo in pod plašč bomo oblekle lep kostim iz enakega blaga, kot je podloga pri plašču. Seveda bomo obule tudi zelo komodne športne čevlje.

Drobni nasveti

Dežnik sušimo vedno napol napete, sicer se tkanina preveč nategne in kmalu natrga. Kovinaste dele od časa do časa previdno mažemo z vazelinom, da preprečimo rjavenje.

Stare, neuporabne nogavice zrežemo v 1 cm široke trake, ki jih sešijemo in navijemo v klobko kot volno. Iz teh trakov s primerno debelimi pletilkamj spletemo preprogo za kopalnico, predsobo ali kuhinjo.

Pozlačene okvirje očistimo, če pomočimo košček čebule v špiritu in z njo lahko drgnemo po umazanih delih okvirja.

Steklenice, ki je v njih bilo olje, osnažimo prav dobro, če jih napolnimo z žaganjem in gorko vodo. Nato jih dobro pretresemo in izmijemo s toplo vodo, v kateri smo raztopili malo sode. Naposled jih izplaknemo še z mrzlo vodo. Včasih je treba postopek ponoviti.

ZDRAVNIŠKI KOTIČEK

Iz otroške ambulante

»Moj fantič je škvir za jest. Jej dosti malo. Kafe in kruha se naje, kukr en velik — ma neče družese«. Kolko boti smo mi dobi — nas! Kriči, ko mi ne damo, kar če. Ni ma petita. Se nabasa tistega kafe... Je dosti stiliho, gre trdo, trdo. Mi par, da bi treba dat punture, kor so vkazali v Trsti. Bi mogu bit močen, inveče je dosti debole.«

(Otrok je star polnih osem mesecev, pa še ne sedi. Je rahličen, zabuhel, bled, zato ker je bil dojen komaj mesec dni, nato pa hranjen enostransko, z mlekom in z ječmenovo vodo, s kavo, »pnapad«, grisolom, kruhom — brez vitaminov v naravni obliki, to se pravi brez sadja in zelenjave in brez surovega masla, pa tudi brez mere in reda in brez zdravniškega pregleda.)

»Vaš fantič je bil rojen zdrav in bi rastlel prav, če bi ga hranili pravsem.«

»Svem rekla jaz, vse je od hrane...«

»Prvo je hrana in nega. Če hočete otroku dobro, ga ne smete piti s samim kravjim mlekom, pa tudi ne kar naprej s kavo. Ali ni že osem mesecev na svetu! Pravico ima do nečesa boljšega. Slišala ste o vitaminih iz »farmacije«. Vitamine bi naj dobival. Vaš fantič dnevno in ne šele danes. V četrtem mesecu bi mu bila žlička jabolčnega ali oranžnega soka zadosti. Danes je vitaminov kravvo potreben predvsem zato, ker je bil za materino mleko prikrajšan. Tu ste dosti zamudili... (Konec prihodnjic)

Ureja uredniški odbor. Odgovorni urednik Milko Stofa. Tiska tiskarna »Jadrane« v Kopru. Naslov uredništva in uprave: Koper, Santorijska ulica 26, tel. 170, poštne predal 2. — Stevilka tekočega računa pri Istrski banki v Kopru 06—909—171. Podružnica: Postojna, Gregorčičev drevored 5, tekoči račun pri podružnici NB v Postojni št. 605-90322-0. Letna naročnina 500 din, polletna 250 in četrtletna 130 din.

Športne zanimivosti

Bob in skeleton - olimpijska športa

Le malo ljudi pozna bob in skeleton, s katerima tekmujejo tudi na olimpijadih. To so sani, pripravljene za vožnjo po posebnih progah. Za sankanje je potrebna trdna, izvožena podloga. Le-ta je še večje važnosti za bob, ki je lahko dvo- ali celo štirisedežen.

Proga za tekmovalce v teh disciplinah je en sam, več sto metrov ali celo več kilometrov dolg ter več metrov širok in globok jarek v snegu. Njegova struga mora biti gladka in trdna, skoraj poledenela. Proga je izpeljana po pobočju večjega hriba ali gore, in sicer v višjih, ob katerih morajo tekmovalci pokazati vsoprpjetnost v krmarjenju, sicer jih sredobežna sila »vrže« in rova. Drveče sani dosežejo tudi nad 100 km hitrosti na uro.

Bob je opremljen z ostrimi, nožem podobnimi zavorami, s katerimi voznik ravna. V nasprotnem primeru bi sani dosegle blazno hitrost in bi na ovinku prišlo do nesreče. Bob krmarijo z volanom, ki je podoben avtomobilskemu, pa tudi karoserija boba je podobna motociklistični prikolici. Vožnja z bobom je torej precej podobna vožnji motorja s prikolicco na ostrih ovinkih. Morda je tudi zato večina bob-sankačev motoristov. Bob ni nobena senzacija, temveč je pravi šport premožnih, saj stanajo moderne bob-sani skoraj toliko kot majhen avto.

Prvo bob-progo so zgradili pred 27 leti v Švici, toda to je bila le izpopolnjena gorska pot. Kmalu pa so začeli graditi moderne proge z vzdavanjem ledenih plošč v stene zemeljskega ali snežnega rova.

Od najslavnejših graditeljev prog za sankanje z bobom je znan berlinski inženir poljskega porekla Stanislaw Zenzitsky, ki je zgradil 2.400 m dolgo olimpijsko progo v Lacke Placidu, zimsko-športnem centru v ZDA.

pozneje pa 1611 m dolgo, eno najbolj zanimivih prog v Garmischu za olimpijado 1936. Moderne bob-proge imajo po vseh večjih zimsko-športnih centrih, tako v St. Moritzu, v bližini Osla, Chamonixu itd.



Skeleton sani se razlikujejo od boba v tem, da sankalci leži na njih. Seveda so majhne, nizke in lažje.

Na olimpijskem turnirju v hokeju na ledu bo sodelovalo po zadnjih podatkih devet držav: Nemčija, Finska, Poljska, Švedska, Kanada, Amerika, Češkoslovaška, Švica in Norveška. Turnir bo trajal od 15. do 24. februarja.

Naziv mednarodnega nogometnega sodnika ima do sedaj 5 Jugoslovanov: Leo Lemešič (Split), Marijan Matančič (Beograd), Miljenko Podupski (Zagreb), Vasa Stefanović (Beograd) in Antun Mlinarič (Zagreb).

V Bombaju se je začelo tekmovanje za svetovno prvenstvo v namiznem tenisu. V otvoritvenem govoru je predsednik indijske namizno-teniske zveze izjavil, da mu je žal, ker ne more pozdraviti na tem tekmovanju jugoslovanskih predstavnikov. Prva srečanja so se končala brez presenečenja, z visokimi zmagami favoritov, le med Indijo in Zapadno Nemčijo se je vodila ogorčena borba. Zmagala je Indija s 5:4. V tekmovanju ženskih ekip je pripravila precejšnjo presenečenje Japonska, ki je premagala Madžarsko s 3:2 (japonska tekmovalka Našimura je premagala večkratno svetovno prvakinja Farkašev).

Ademir, najpopularnejši nogometaš Brazilije, se bo v kratkem preselil v Argentino, kjer se bo menda prijavil za klub »Independiente«. Najboljši braziljski nogometni klub »Vasco de Gama«, v katerem je igral tudi Ademir, se je letos plasiral na državnem prvenstvu šele na četrto mesto.

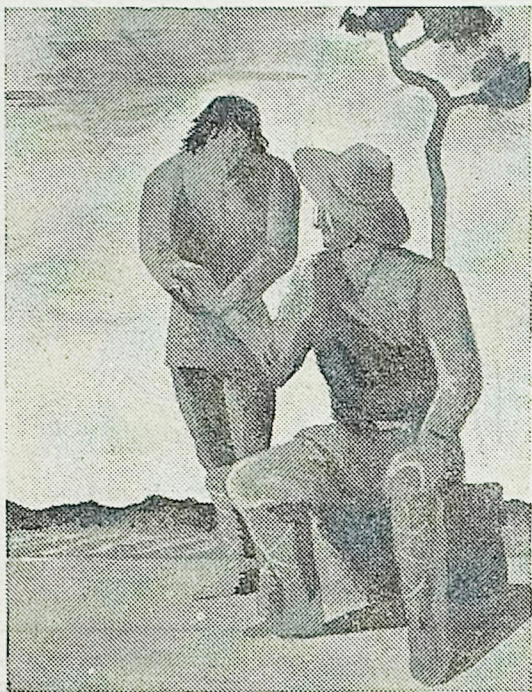
Nenavaden boksar. Belgijec Karel Sys, ki je pred kratkim osvojil evropsko boksarsko prvenstvo v težki kategoriji, je odličen poliglota. Govori namreč sedem evropskih jezikov: nemško, angleško, flamsko, francosko, madžarsko, špansko in italijansko. Karel Sys, ki je po poklicu urar, je razen tega tudi vsestranski godbenik. Odlično igra klavir, violino, kitaro in akordeon.

Ceprav so Amerikanci najboljši metalci krogla na svetu, zaostajajo njihove ženske predstavnice v tej disciplini za njimi. Njihova najboljša tekmovalka Amelia Bert je lani vrzla kroglo 1306 m daleč in s tem postavila nov ameriški rekord. Kljub vsemu pa je ta rezultat še vedno za 30 cm slabši od jugoslovanskega ženskega rekorda.

Krvavi jezdeci

FRANCE BEVK

15



Takrat je bil Stefan še ves mlad in nežen. Ljubota pa je bil dve leti starejši in močnejši od njega. Varoval in branil ga je bolj kot brata. Stefan je s hvaležnostjo mislil nanj. Ljubil ga je bolj kot mater in očeta, ki jima je tiho očital, da sta ga dala v robstvo, četudi nista mogla ne smela drugače. Saj je mati vpila za njim kot zver za svojim mladičem.

Nato sta se z Ljuboto ločila. Podili so ga od severa na jug, od vzhoda na zahod, brez miru in prestanka. Videl je kri in požar, nečistovanje in ostudne bolezni, na plečih ga je srbelo vžgano znamenje sužnja. Učili so ga surovosti in sovraštva, ljubezni ga niso učili. Zamah meča mu je pokvaril obraz, da je bil zaradi tega na pogled grd, telo se mu je upognilo. Ranili so mu oko, in mu ga oslepili, da je postal slab samostrel.

Tedaj je nekega dne, ko so jih prepeljavali na beneški galeji, slišal iz spodnjih prostorov škripanje vesel, vzdihne in kletev, a vmes presunljiv krik. Ko je vprašal, kaj je to, so mu med smehom povedali, da so to sužnji, veslači, in da tudi njega čaka ista usoda. Zakaj? Zato, ker bo tudi brez enega očesa še vedno lahko veslal... Tedaj je sklenil, da pobegne in umre. In ni umrl — beg se mu je posrečil.

Ko ga je mati vpraševala, kaj je z njegovim očesom, mu je bilo tesno pri srcu. Pozabil je čustvo, ki ga je posebno v prvih dneh robstva prevzemalo do starišev; svojo ljubezen do Ljubote je tudi on prelijal na mater. Zazrl se je v Toniša, svojega mlajšega brata.

»Ti si še otrok,« mu je dejal. »Doma ostanem, dokler ne zrasteš. Z enim očesom bom že kako gospodaril. Če me ulovijo, naj me ubijejo!« In tako Stefan ni odšel v kako samoto, da bi se skutil pred gospoško, ostal je doma...

Cez dva meseca so ga izvohali biriči. Planili so po njem kot stekli psi in ga tirali pred gastalda Feliksa, ki se je šopiril v patrijarhovem dvorcu v Tolminu. Bil je sin obubožanega furlanskega plemiča, prav tako domišljav kot suh in bledičen; iz oči sta mu gledala napuh in pohota. Ni ga zadrževala navzočnost Stefana in biričev, da bi ne lovil z rokami mladega dekleta, ki mu je streglo pri kosilu.

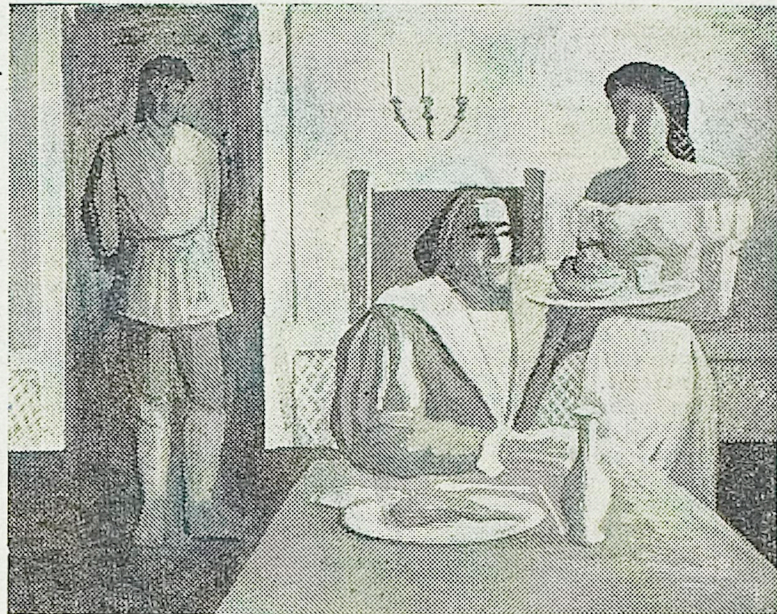
»Odkod si ušel?« je vpraševal Stefana, ki je razoglav, z upornim očesom stal pred njim.

»Pred gospoda kapitana me peljite,« je odgovoril Stefan.

»Povej, odkod si ušel! In če imaš kaj hudega na vesti, tudi povej!« Stefan pa je venomer ponavljal eno in isto zahtevo, naj ga peljejo pred gospoda kapitana. Z gastaldom ni hotel govoriti.

Peljaljo so ga pred kapitana. Od njega je izvedel, da je storil hudo delstvo, ker je ubežal. Izročiti bi ga morali Benečanom, da mu zato olupijo kožo z živega telesa. Povedal mu je tudi, da tega ne bodo storili, ker jim tisti hip ni mnogo do Benečanov. A da ne bo mislil, da je na

16



tega ne bo storil, ga bodo biriči opomnili na dolžnost. Obljubiti je moral tudi — kakor mu je bilo to grenko — da bo pripeljal Toniša, ko toliko doraste, da bo sposoben za vsako delo. Pridobljeno svobodo je odkupil z bratovim robstvom.

Stefanu je pritrjeno sovraštvo sijalo v zdravem očesu, a bi bil v tistem trenutku vse obljubil. Misli je na zanemarjeno domačijo in na blazno mater. Drznil se je celo prositi za dovoljenje, da se sme oženiti. Dovolili so mu in kapitan mu je dal za nevesto svojo robinjo Nežko; to je bilo tisto deklet, ki je gastaldu streglo pri obedu. Stefanu je bilo grenko, a se je vdal. Puppis in kapitan pa sta se dogovorila glede Stefanovih otrok. Prvi otrok bo njegov in drugi tudi; kar jih bo več, bodo ne glede na spol eden Puppisov, a drugi kapitanov. Tako je bilo sklenjeno in zapisano.

Cez dva tedna je Stefan plačal še dve slovenski liri in je nevesto lahko odpeljal domov. Mati Agata jo je dolgo gledala kot prikazen iz drugega sveta.

»Odkod si?« jo je vprašala pojoče. »Kako ti je ime?«

»Iz Selišč sem. Nežka mi je ime.«

»Nežka, Nežica,« se je starka toplo zagledala v njene oči. »Če si greh prinesla k hiši, le nesreče ne prinesila! In je zapela s tankim glasom:

»... le ena mati, ki bo nosila,
na deveto bo ušlo goro...«

Nežka se je razjokala.

Stefan svoje žene spočetka ni imel rad, pozneje jo je vzljubil. Bila mu je vdana, blazna Agata je negovala kot otroka. o

17



tako lahek način ušel vsaki kazni, mu bodo oni naštel petdeset udarcev. Od teh se lahko odkupi samo, če jim plača pet beneških dukatov. Saj vedo, da si je v beneških vojskah nagrabil denarja. To milost mu izkažejo le zaradi brazgotin na njegovem iznakaženem obrazu.

Stefan je bil prinesel iz vojske tri rumene dukate zašite v podlogi suknjiča, dva pa mu je na kožo in hišo posodil žid Izmael, ki se je bil iz Cedada nascil v Tolminu. Tedaj je tudi izvedel, da njegova domačija ni več patrijarhova last; ta jo je bil za neko uslugo daroval plemiču Puppisu. Stefan je moral novemu gospodarju, čigar zabuhli obraz je bil po rimljansko obrit, plačati pet oglejskih denarov in mu obljubiti, da bo poravnal ves zaostanek na davku, desetini, dajatvah, služnostih in robotah. Če

Prišla je ura, ko je rodila dečka. »Prvi otrok je moj, a vendar ni moj,« se je grenko prebujalo v Stefanu. Izza otrokovih potez je gledal Feliksov obraz. To ga je motilo še v najslajših urah ob ženi. Mati Agata je vnuka v pleničkah prenašala po izbi. »O, moj Florjana je vzklikala. Krstili so ga za Florjana.